

Feltrapport i forbindelse med arkeologisk registrering Kåten, Våler

Kommune: Våler i Solør	Saksnummer: 2024/8875	Prosjektnummer: 524335
Gnr./Bnr.: 38/1, 44/17, 45/2, 45/18 med flere		
Gårdsnavn: Svenneby (38), Vålbekken (44), Langbakken (45)		
Tidsrom i felt: 19. juni 2024	Deltagere i felt: Egil V. Brodshaug	
Konklusjon: Det ble registrert automatisk freda kulturminner. Disse omfatter en tjæremile og 7 kullgroper. I tillegg ble 4 kullgroper beliggende nær tiltaksområdet målt inn. En større steinkonstruksjon fra 17-1800-tallet ble målt inn. Denne er ikke freda. En tolkning er at det kan være deler av et forsvarsanlegg.		
Rapport skrevet av: Egil V. Brodshaug, 24. september 2024		

Figur 1: Foto fra tiltaksområdet. Ved kullgrop id.322698 og 322699. Foto mot nord.

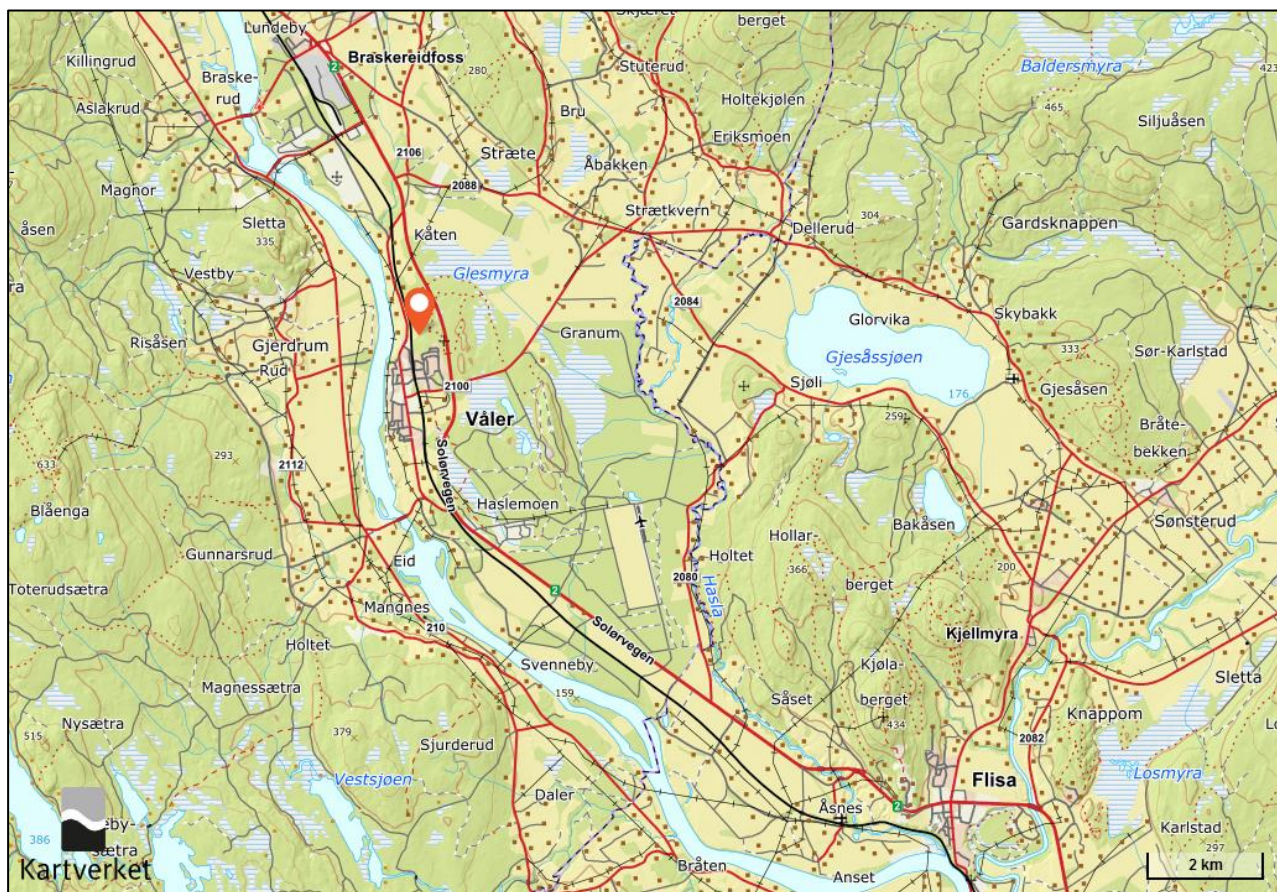
Innledning og bakgrunn for undersøkelsen

Kulturarv ved Innlandet fylkeskommune gjennomførte 19. juni 2024 en arkeologisk registrering av gjeldende tiltaksområde med bakgrunn i BaneNor sitt arbeid med å fjerne usikrede planoverganger.

Data fra flybåren laser viste at det sannsynligvis var flere automatisk freda kulturminner innenfor tiltaksområdet. Det var derfor nødvendig med en arkeologisk registrering for å oppfylle undersøkelsesplikten. Jmfør § 9 plikter den ansvarlige leder eller forvaltningsorgan ved planleggingen av større private eller offentlige tiltak etter lovens § 8, første ledd, å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk freda kulturminner på en måte nevnt i lovens § 3, første ledd.

Metode

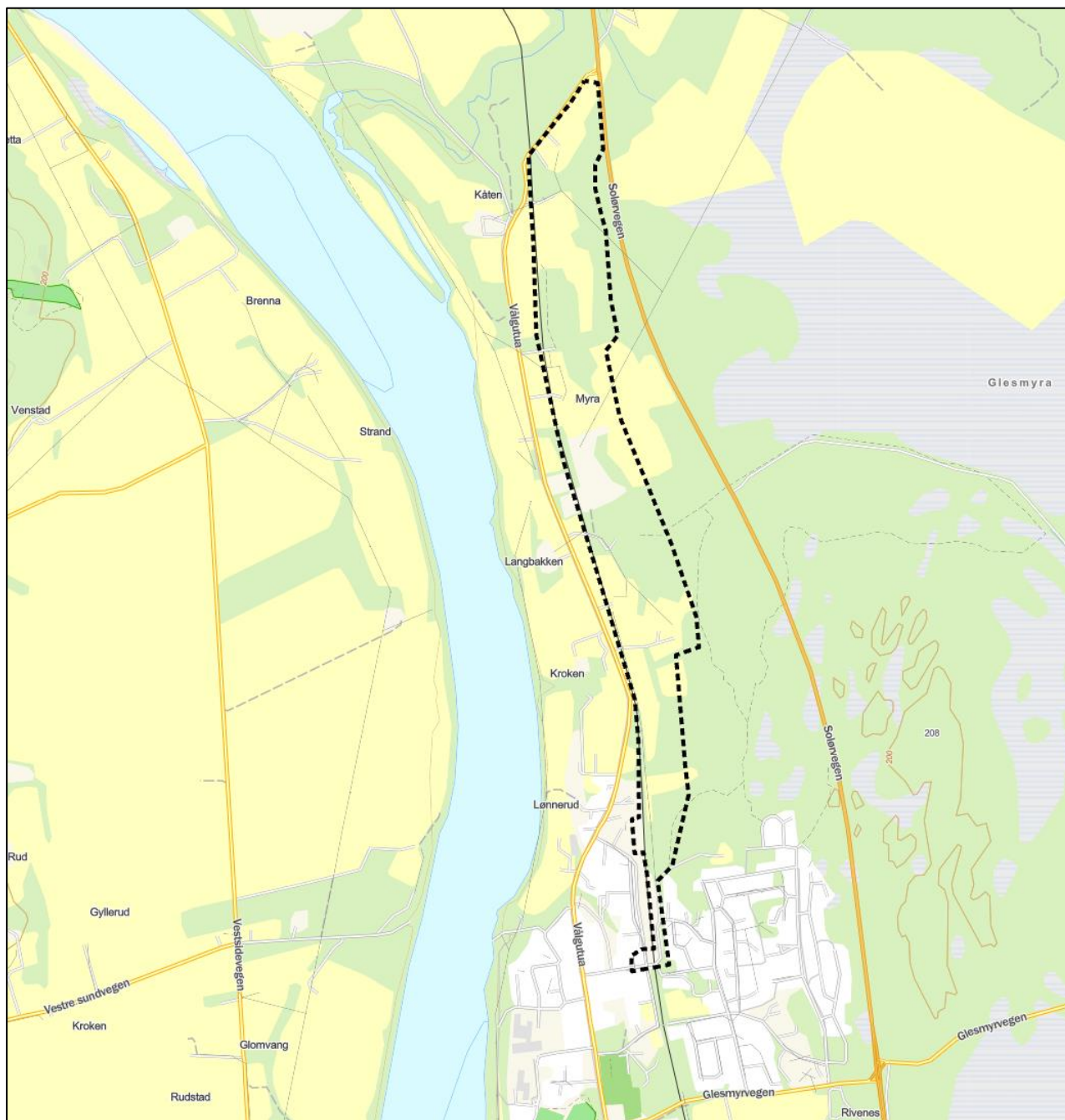
Registreringen ble utført ved overflaterregistrering. *Overflaterregistrering* benyttes for å påvise kulturminner som er synlige på overflaten. Metoden foregår ved søk gjennom terrenget for visuelt å påvise strukturer som f.eks. gravminner, rydningsrøyser, kullgroper, fangstgroper, med mer. I tvilstilfeller benyttes jordbor for å påvise eventuelle kull eller steinstrukturer i grunnen.

Figur 2: Undersøkelsesområdet avmerket med rød kjegle i kart.

Områdebeskrivelse og topografi

Det planlagte tiltaket ligger på østsida av Glåma i den nordlige delen av Våler sentrum. Undersøkellesområdet strekker seg 2,6 km nord-sør langs jernbanelinja. Terrenget er flatt bevokst med lauv- og barskog. Undergrunnen består av sandmasser.

Figur 3: Undersøkellesområdet avmerket med svart polygon.

Kullgropene (automatisk freda)

Det ble registrert 7 kullgroper innenfor planområdet og ytterligere 4 utenfor planområdet nær plangrensen i den midtre delen.

De registrerte kullgropene inneholdt alle et tydelig kullag. Ytre mål varierte mellom 5-10 meter, men de fleste har en ytre diameter på 7-8 meter. Dybden er i hovedsak mellom 60-80 cm. De registrerte gropene øst for planområdet er imidlertid store groper med en dybde på mellom 90-120 cm. Det kan være at noen av disse er gjenbrukte fangstgroper, men med bakgrunn i at det er funnet kull i samtlige er de også registrert som kullgroper.

Tjæremile id.322709 (automatisk freda)

I den sørlige delen av planområdet ble det registrert en tjæremile (id.322709) med markerte voller og ytre mål på 12x12 meter. Tapperenne i nord-vest. Det ble påvist et 20 cm tykt lag med feit kull.

Tjæremiler har blitt brukt i et tidsrom fra yngre jernalder til nyere tid. Det kan være vanskelig å datere dem med C14-datering, ettersom tyristikker brukt til tjærebrenningen kan gi for høy C14-alder på grunn av høy egenalder. Denne tjæremila er tolket å være eldre enn 1600-tallet, og er dermed gitt vernestatusen automatisk freda.

Det kan være mulig å hente ut et mer presist dateringsmateriale, men det vil kreve en betydelig mer omfattende undersøkelse, som likevel ikke nødvendigvis gir et bedre resultat.

Figur 5: Tjæremile id.322709. Utsnitt fra tjæremila vist i data fra flybåren laser.

Steinkonstruksjon id.322710 (ikke freda)

I den sørlige delen av planområdet ble det registrert en større steinkonstruksjon (id.322710). Dette er en hesteskoformet røys/steinmur. Diameter 20x20 meter. Høyde på murene 3 meter. Bygd opp av steiner på 40-50 cm. Jevnt bygd. Ingen spor etter nyere strukturer som tegl eller annet nyere bygnings-avfall. Strukturen er forholdsvis overgrodd. Plasseringen i terrenget og formen på oppbygningen tilsier at dette ikke er en kjeller. Mangelen på moderne strukturer i betong eller metall antyder at dette ikke er knyttet til moderne industri. En tolkning er at dette kan være deler av et forsvarsanlegg fra 17-1800-tallet.

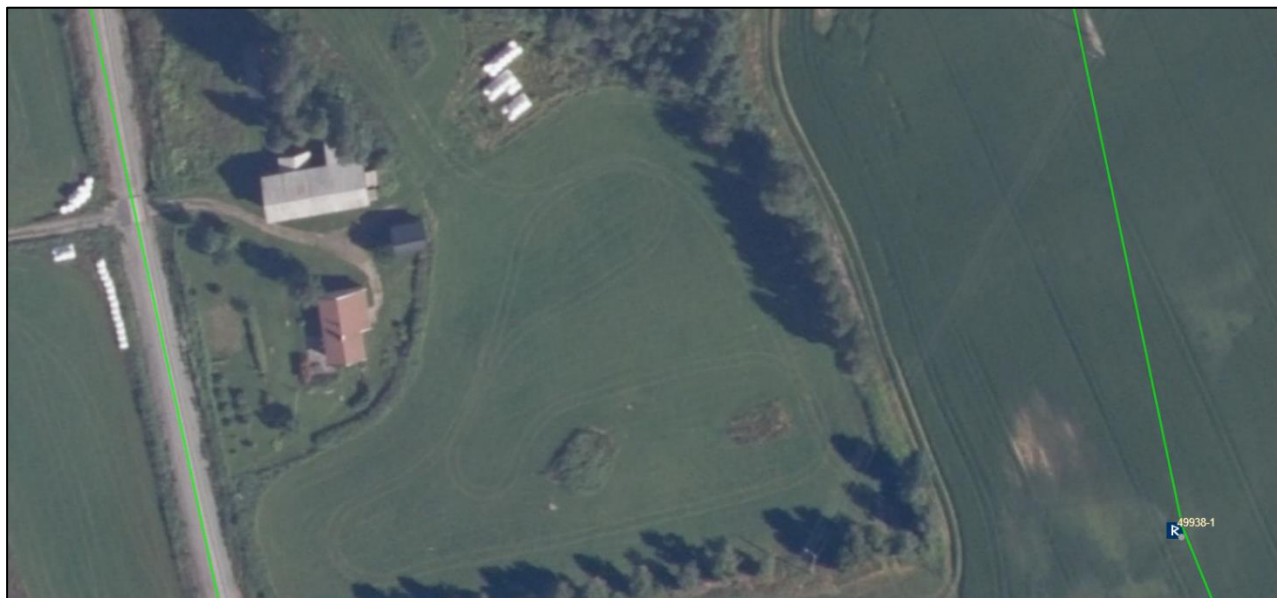
Steinkonstruksjon id.322710 er ikke freda.

Figur 6: Steinonstruksjon id.322710

Fangstgrop id.49938 (fjernet)

Helt i ytterkant av planområdet på gnr/bnr 45/2 Bråten ligger en registrering i Askeladden med id.49938. Dette er et fjernet kulturminne. Det ble søkt om dispensasjon til å fjerne fangstgropa i 1997.

Figur 7: Kartutsnitt

Vedlegg

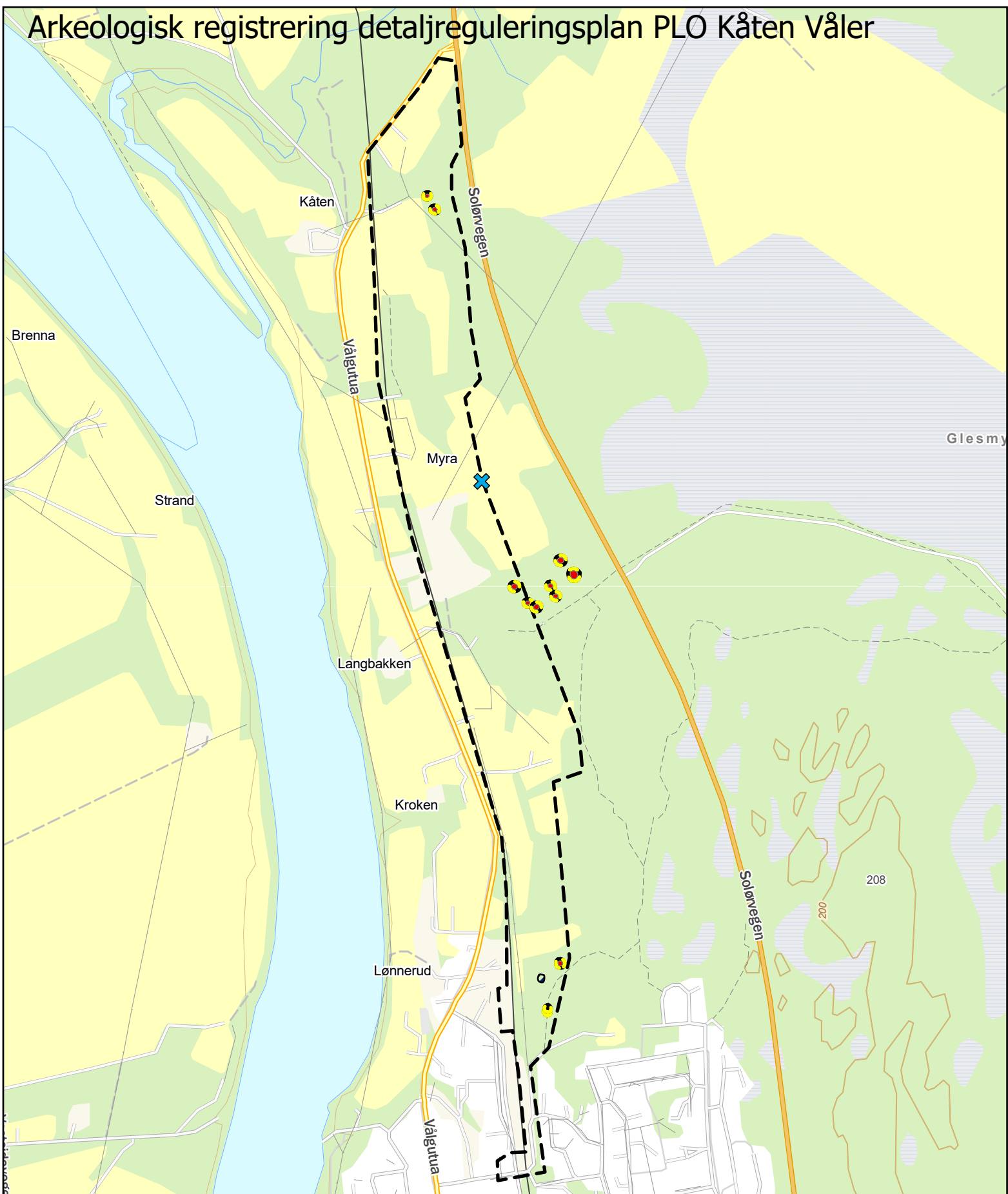
Vedlegg 1: Kart over undersøkelsesområdet

Vedlegg 2: Kart over registrerte kulturminner i den nordlige delen

Vedlegg 3: Kart over registrerte kulturminner i den midtre delen

Vedlegg 4: Kart over registrerte kulturminner i den sørlige delen

Arkeologisk registrering detaljreguleringsplan PLO Kåten Våler

Symbolforklaring

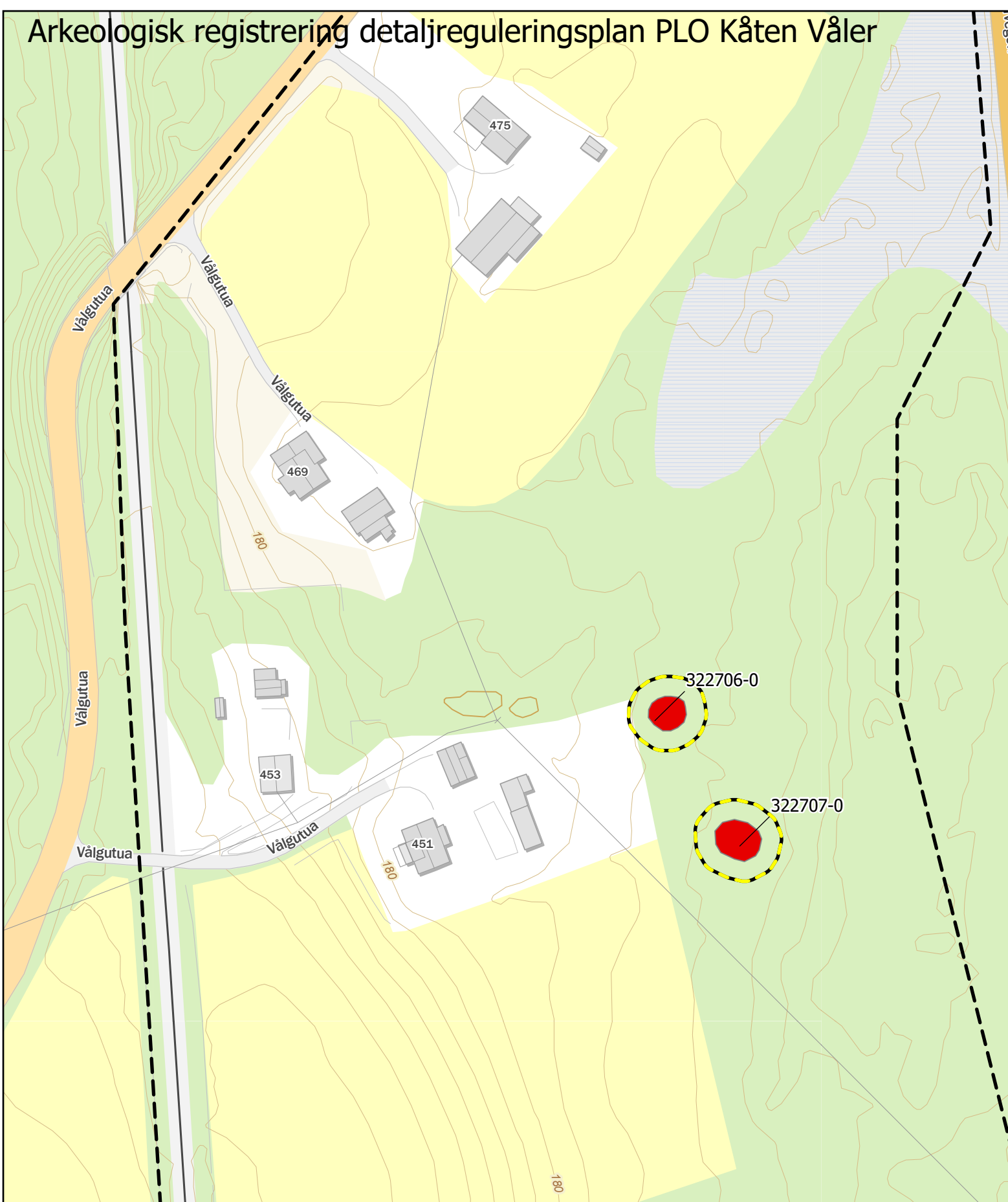
- Automatisk freda kulturminne
- Sikringszone
- Fjernet kulturminne
- Nyere tids kulturminne, ikke freda
- Planområde

Kartet viser kun kulturminner innenfor planområdet eller registrert i forbindelse med plansaken.

0 250 500 1 000 Meter

Arkeologisk registrering detaljreguleringsplan PLO Kåten Våler

Symbolforklaring

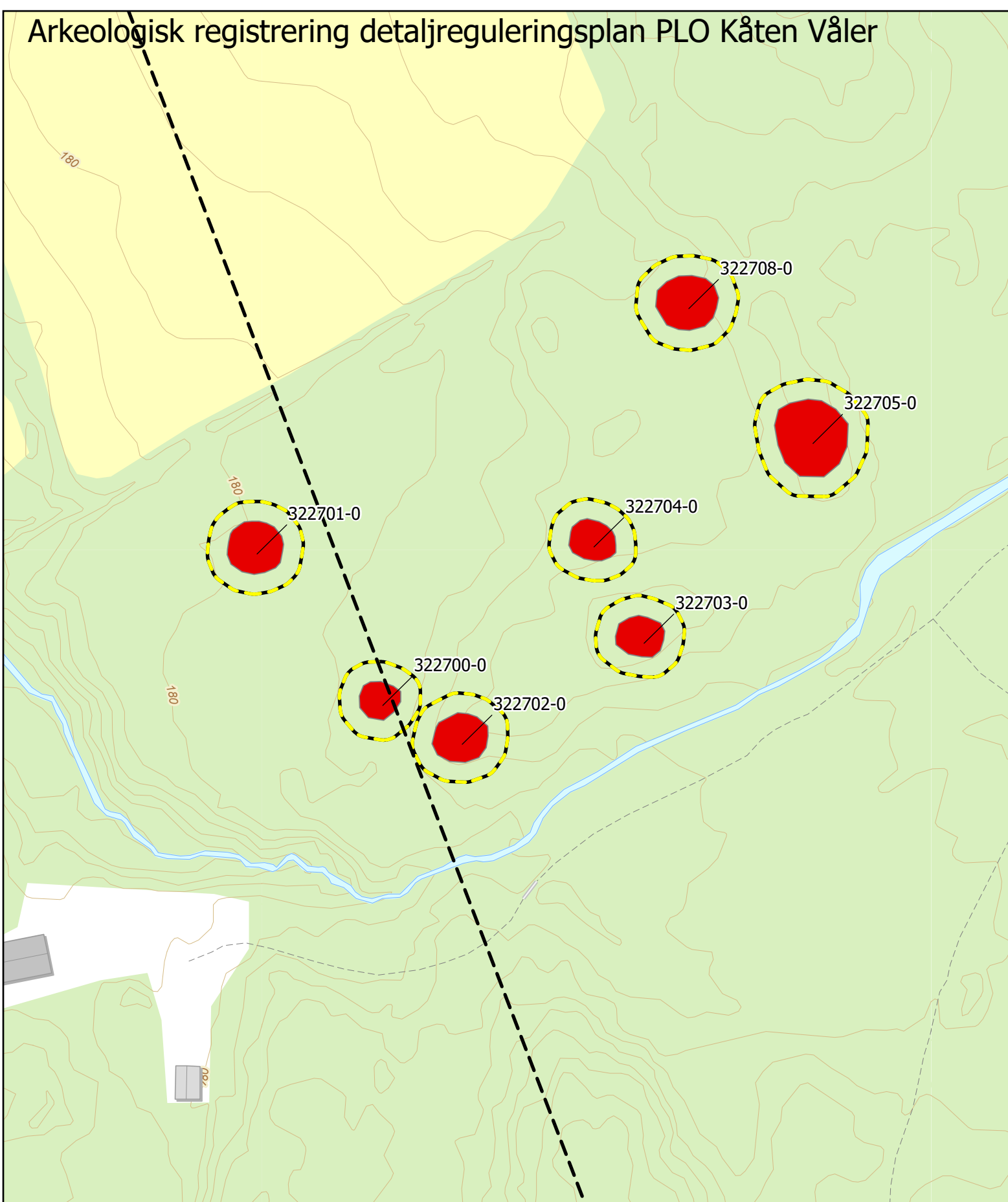
- Automatisk freda kulturminne
- Sikringszone
- Nyere tids kulturminne, ikke freda
- Planområde

Kartet viser kun kulturminner innenfor planområdet eller registrert i forbindelse med plansaken.

0 25 50 100 Meter

Arkeologisk registrering detaljreguleringsplan PLO Kåten Våler

Symbolforklaring

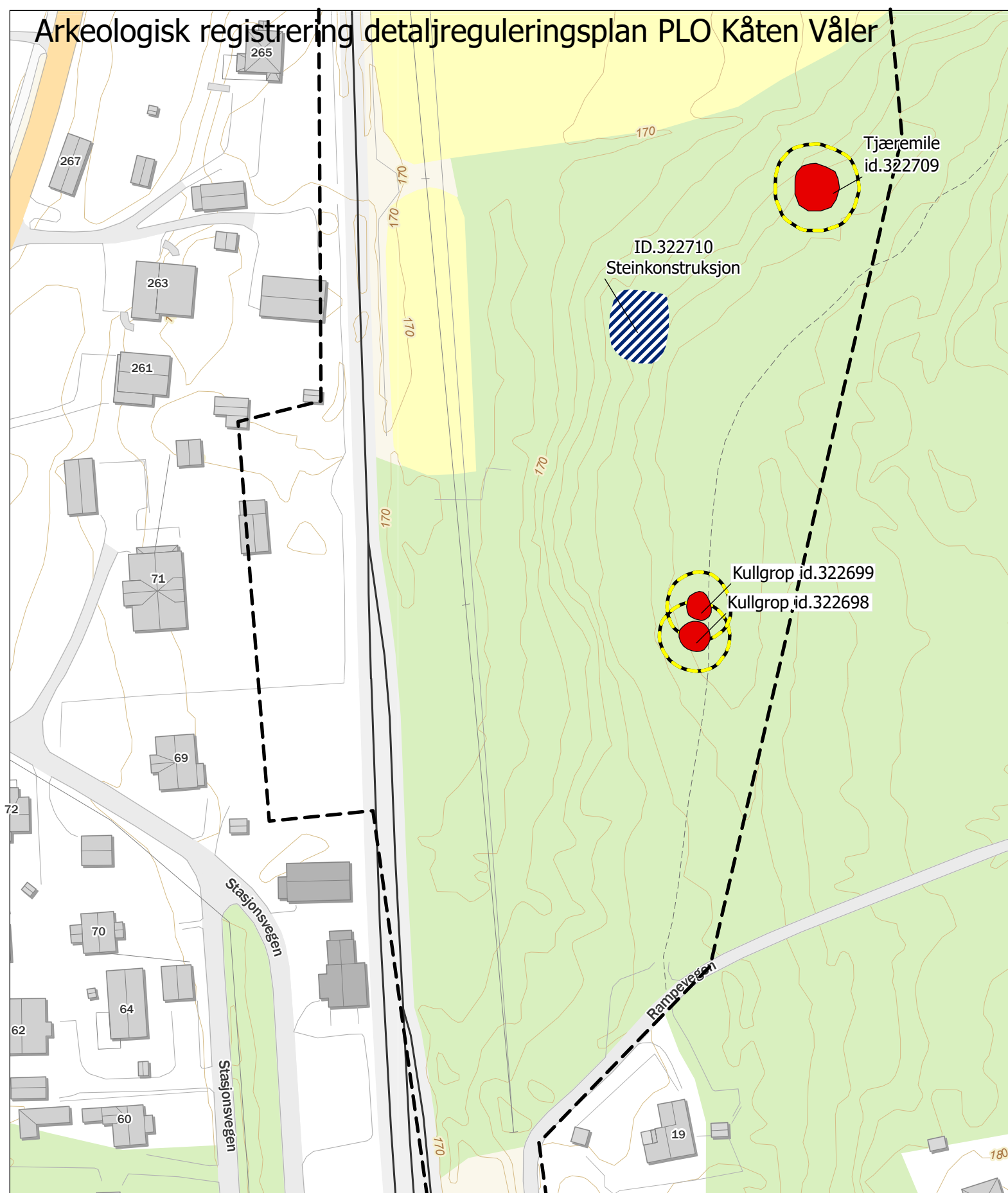
- Automatisk freda kulturminne
- Sikringszone
- Nyere tids kulturminne, ikke freda
- Planområde

Kartet viser kun kulturminner innenfor planområdet eller registrert i forbindelse med plansaken.

0 25 50 100 Meter

Arkeologisk registrering detaljreguleringsplan PLO Kåten Våler

Symbolforklaring

- Automatisk freda kulturminne
- Sikringszone
- Nyere tids kulturminne, ikke freda
- Planområde

Kartet viser kun kulturminner innenfor planområdet eller registrert i forbindelse med plansaken.

0 25 50 100 Meter

